

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Etymologický a lexikologický rozbor čínských názvů
ovoce třech genových center

Etymological and lexicological analysis of Chinese fruit
names of three gene centres

OLOMOUC 2019, Pavel Hollesch

vedoucí bakalářské práce: Mgr. Ondřej Kučera, Ph.D.

Já, Pavel Hollesch, prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „Etymologický a lexikologický rozbor čínských názvů ovoce třech genových center“ vypracoval samostatně a uvedl veškeré použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne

.....

podpis

Anotace

Tato práce se zabývá etymologickým a lexikologickým rozбором čínských názvů ovoce, které původně pochází ze třech různých genových center. Při výběru tématu byla vybrána také určitá genová centra. Po výběru zástupců ovoce z jednotlivých center podrobně etymologicky rozeberu jejich čínské názvy. Cílem práce bude poskytnutí kvalitativní etymologické analýzy jednotlivých čínských názvů ovoce a následné srovnání těchto názvů podle dříve vyčleněných kategorií znaků a typů převodu do čínštiny.

Jméno a příjmení autora	Pavel Hollesch
Název katedry	Katedra asijských studií
Název fakulty	Filozofická fakulta
Název práce	Etymologický a lexikologický rozbor čínských názvů ovoce třech genových center
Vedoucí práce	Mgr. Ondřej Kučera, Ph.D.
Počet znaků (včetně mezer)	83 103
Počet slov	12 357
Počet stran	55
Počet zdrojů	51
Klíčová slova	čínština, etymologie, ovoce, genová centra, lexikologie, rozbor, převod do čínštiny

Děkuji svému vedoucímu bakalářské diplomové práce Mgr. Ondřeji Kučerovi, PhD. za pomoc při volbě tématu, cenné rady a připomínky při zpracování práce a jeho vstřícnost. Rád bych také poděkoval své rodině za neutuchající podporu během studia a psaní této práce.

Obsah

Ediční poznámka.....	7
Úvod	8
1 Postupy a metody práce	10
2 Kategorizace čínského znakového písma.....	11
2.1 Piktogramy.....	11
2.2 Symboly.....	11
2.3 Ideogramy	12
2.4 Fonogramy	12
2.5 Variety.....	13
2.6 Výpůjčky	13
3 Metody převodu názvů ovoce do čínštiny.....	14
3.1 Sémantický převod.....	14
3.2 Foneticko-sémantický převod	14
4 Genová centra původu užitkových rostlin.....	15
5 Analýza č. 1.....	16
5.1 Východoasijské genové centrum.....	16
5.2 Rozbor zástupců	16
5.3 Shrnutí.....	23
6 Analýza č. 2.....	24
6.1 Indomalajské genové centrum	24
6.2 Rozbor zástupců	25
6.3 Shrnutí.....	32
7 Analýza č. 3.....	34
7.1 Jihoamerické genové centrum	34
7.2 Rozbor zástupců	34
7.3 Shrnutí.....	43
Závěr	45
Resumé.....	48
Zdroje.....	49
Knižní zdroje	49
Internetové zdroje	50
Zdroje obrázků.....	53
Slovník zkoumaných zástupců ovoce	55

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Kategorizace užitých znaků ve zkoumaných názvech	46
Tabulka č. 2 – Typ převodu do čínštiny u původně nečínských názvů (podle genových center)	47
Tabulka č. 3 – Typ převodu do čínštiny u původně nečínských názvů (podle historických událostí)	47

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Genová centra	15
Obrázek č. 2: Kiwi	22
Obrázek č. 3: Mangostan	27
Obrázek č. 4: Durian	28
Obrázek č. 5: Kešu ořechy	35
Obrázek č. 6: Kvajáva	37
Obrázek č. 7: Granátové jablko	38
Obrázek č. 8: Papája	39
Obrázek č. 9: Ananas (凤梨)	41
Obrázek č. 10: Ananas (菠萝)	41
Obrázek č. 11: Anona	42
Obrázek č. 12: Liči	43

Ediční poznámka

Pro přepis čínských znaků byla v této práci výhradně použita standardizovaná transkripce *pinyin*. Práce se zabývá především etymologickým rozborem současné zjednodušené podoby znaků. Pro vysvětlení etymologie některých slov však bylo zapotřebí poukázat na tradiční podobu znaku. Takové případy se v této práci vyskytují zřídka a je na ně výrazně upozorněno.

Úvod

Ovoce je od pradávna jedním z neodmyslitelných zdrojů potravy všech světových kultur. Stejně jako zelenina, obilniny, koření a další užitkové rostliny má každý druh ovoce bohatou historii úzce spjatou s lidskými dějinami. Užitkové rostliny a jejich původní druhy se před lidskou kultivací vyskytovali pouze v určitých oblastech, kde se poprvé vyvinuly. Tyto oblasti byly specifické z mnoha hledisek – od podnebí až po geologické podmínky, a právě tyto faktory ovlivňovaly vývoj rostlin. Na začátku 20. století byly tyto oblasti poprvé rozděleny a označeny jako genetická centra či centra původu. V průběhu dějin se začali lidé a světové kultury dostávat stále víc a víc do styku a stálých kontaktů. Prvotní kulturní prolínání s sebou přinášelo také první mezinárodní obchod. Výměnou nových neznámých komodit, kterými byly už od starověku velmi často potraviny, se do určitých kultur začalo dostávat právě ovoce, které zde nebylo nikdy předtím spatřeno a bylo zapotřebí jej pojmenovat. Názvy nově přivezených plodů nebyly nahodilé. Častým jevem tvoření neologismů bylo pouze převzetí původního názvu nebo jeho částečné pozměnění. Určité druhy ovoce si během rozšíření na jiné kontinenty prošly multikulturní „stezkou“, na které se vyformovaly také jejich nová označení, jejichž současná podoba se je na první pohled od původního názvu k nerozeznání. Různé jazykové systémy tak na sebe tímto způsobem nabalovaly nová slova odjakživa. Výjimkou nebyla ani čínština.

Čínština je jazyk s ojedinělým specifikem, kterým je znakové písmo – nejdéle aktivně používaný písemný systém na světě. Po grafické stránce jsou čínské znaky mezi ostatními písemnými systémy naprosto unikátní. Tento propracovaný grafický systém umožňuje hlubší zkoumání etymologie čínských slov a názvů, kterým je tato práce zasvěcena.

Jak již bylo nastíněno, tato práce se bude zabývat etymologicko-lexikologickým rozbohem čínských názvů ovoce. Práce bude kvalitativně a detailně nahlížet na čínské názvy ovoce, jejichž původ se řadí k celkem třem genovým centrům s odlišnou geografickou polohou.

Hlavním výstupem této práce bude etymologický rozbor a historicko-kulturní pohled na tvorbu čínských názvů jednotlivých ovocných druhů pocházejících z odlišných oblastí. Druhým výstupem pak kromě srovnání etymologie zástupců třech center, bude

rovněž srovnání užitých metod převodu názvů ovoce do čínštiny¹, a v neposlední řadě také srovnání zastoupení znaků zkoumaného korpusu podle tradiční kategorizace čínského znakového písma.

U čínských názvů zástupců pocházejících z genového centra, které se nachází nejdále od Číny, předpokládám častější užití fonetického převodu do čínštiny. U stejných zástupců pak také předpokládám časté odkazování na původ ze západu v jejich etymologii.

Naopak u čínských názvů zástupců, jejichž původní název vznikl v čínštině, očekávám v jejich etymologii odkazování na vzhled tohoto ovoce. Z hlediska kategorizace čínských znaků pak u této skupiny názvů odhaduji nejvýraznější počet piktogramů.

¹ Srovnání četnosti užití jednotlivých metod převodu se bude týkat pouze těch zástupců ovoce, jejichž původní označení nepochází z čínštiny.

1 Postupy a metody práce

První fází této práce bylo vymezení okruhu zkoumaných čínských názvů. Pro tuto práci bylo vybráno ovoce, o kterém nebyla žádná práce z etymologicko-lexikologického hlediska napsána. Tento okruh byl následně zúžen na zástupce ovoce, pocházející pouze ze tří značně odlišných genetických center (východoasijské, indomalajské, jihoamerické). Korpus byl takto specifikován z důvodu předem plánovaného cíle práce. Tato práce byla od počátku plánovaná jako kvalitativní analýza, tudíž je počet rozebíraných názvů poměrně nižší.

V druhé fázi práce jsem již postupně rozebíral jednotlivé zástupce. U každého ze zástupců je uvedena hlavička s jednotlivými znaky nebo i slovy, které se v určitém čínském názvu vyskytují. Pro překlady čínských názvů a hledání významu jednotlivých složek znaků byla použita především online aplikace *Pleco*, Česko-čínský slovník Jaromíra Vochaly (zřídka také jiné elektronické slovníky). Z definice znaků a sémantiky jednotlivých složek jsem se postupně snažil vyhledávat vysvětlení pro užití dotyčných grafémů. Na problematiku bylo zapotřebí nahlížet z různých hledisek: historické okolnosti, piktografická podobnost, kulturní symbolika, náboženské okolnosti a další. Z těchto důvodů je pro lepší představu a pochopení etymologických teorií u určitých ovocných zástupců uveden obrazový doprovod, zobrazující ve většině případů dotyčný ovocný plod, nebo jinou část rostliny či klíčové okolnosti.

V případě analýzy č. 1, která se zabývá vybranými zástupci z východoasijského genového centra, se závěrečné srovnání týká pouze zastoupení znaků zkoumaného korpusu podle tradiční kategorizace čínského znakového písma. Toto srovnání rovněž zahrnuje i výsledky analýzy č. 2 a analýzy č. 3, u kterých se také srovnává příslušnost k sémantickému nebo foneticko-sémantickému převodu do čínštiny, jež jsou definovány v kapitole 3.

Před samotným rozborem jednotlivých zástupců jsem uznal za vhodné obohatit práci teoretickou částí, pojednávající o tradiční kategorizaci čínského znakového písma, která v závěru práce rovněž slouží jako předmět srovnání.

2 Kategorizace čínského znakového písma

Znaky a prvky v nich užívané nejsou nahodilé. Zpravidla by měla jejich grafická podoba zobrazovat význam. Přestože byly tyto kategorie v průběhu času interpretovány z mnoha pohledů a jejich rozdělení odlišné, tak většina těchto kategorizací vychází z rozdělení od Xu Shena, který systematicky vyložil význam jednotlivých kategorií. Tato tradiční kategorizace zahrnuje: piktogramy, symboly, ideogramy, fonogramy, variety a výpůjčky.²

Tuto kategorizaci uvádím v této práci pro lepší uvedení do etymologie čínštiny. Na většinu kategorií je v práci neustále naráženo, zejména v analýze č. 1 (východoasijské genové centrum.). V závěru práce bude tato kategorizace rovněž předmětem srovnání jednotlivých analýz.

2.1 Piktogramy

Piktogramy jsou první ze dvou kategorií základních znaků. Již z názvu této kategorie lze vysledovat, že piktogram je ve skutečnosti zjednodušený obrázek, který však zachycuje konkrétní. Podstatou piktogramu je zejména zachycení tvaru daného předmětu pomocí jednotlivých tahů. Je však zapotřebí poznamenat, že piktogramy se od zjednodušených obrázků odlišují tím, že se vztahují k určitému slovu (což zahrnuje i neodlučitelný význam a výslovnost).

Příklady: 人 *rén* “člověk“ (nakročená postava člověka z profilu), 口 *kǒu* “ústa“ (rozevřená lidská ústa), 山 *shān* “hora“ (zobrazení třech horských vrcholů), 竹 *zhú* “bambus“, 日 *rì* “Slunce“, 月 *yuè* “Měsíc“³

2.2 Symboly

Symboly jsou druhou kategorií základních znaků, které mohou naznačovat význam symbolickým tahem. Další symboly se pak tvoří přidáním jednoho či více tahů k piktogramu, jenž existoval již dříve, a jeho význam tak abstrahují. Symboly mohou být mylně zaměňovány s ideogramy, na rozdíl od kterých se nemůžou dělit na nezávislé složky (ideogramy jsou odvozené znaky).

² SLAMĚNÍKOVÁ, Tereza. *Ideogramy v moderní čínštině*. 2013. str. 24.

³ KUČERA, Ondřej, David UHER a Jakub VYKOUKAL. *Učebnice čínských znaků I*. 2005. str. 14.

Příklady: 一 *yī* “jedna“, 二 *èr* “dva“, 三 *sān* “tři“, 上 *shàng* “nahore“, 下 *xià* “dole“, 中 *zhōng* “střed“, 本 *běn* “kořen stromu“ (k dolní části piktogramu 木 *mù* “strom“ byl připojen vodorovný tah, jenž poukazuje na dolní část stromu)⁴

2.3 Ideogramy

Ideogramy jsou první ze dvou kategorií odvozených znaků. Jedná se o znaky, které jsou odvozeny na základě konstrukce dvou nebo více nezávislých konstrukčních složek. Tyto dohromady složené prvky následně vytvářejí výsledný význam, který je na rozdíl od symbolů mnohem konkrétnější. Ideogramy mohou dále mít tři základní struktury: vertikální, horizontální a centrální.⁵ Dále je možné ideogramy dělit také na stejnosložkové (tvořeny dvěma či více stejnými prvky) a rúznosložkové (tvořeny alespoň dvěma odlišnými prvky).⁶

Příklady: 从 *cóng* “následovat“ (stejnosložkový ideogram s vertikální strukturou, ve kterém je dvakrát obsažena složka 人 *rén* “člověk“ – jeden následuje druhého), 公 *gōng* “veřejný“ (rúznosložkový ideogram s horizontální strukturou, který je složen z prvků 八 *bā* “rozdělovat“ a 厶 *sī* “soukromý“ – rozdělování soukromého)⁷

2.4 Fonogramy

Druhou kategorií odvozených znaků představují fonogramy. Fonogramy jsou kombinací významové a fonetické složky, tedy determinativu a fonetika. Fonogramy se stejným fonetikem tak mají zpravidla stejnou či přibližnou výslovnost. V důsledku mnohých změn čínského fonologického systému však mnohé fonogramy pozbyly stejnozvučnost. Stejně jako ideogramy mají i fonogramy tři základní struktury: vertikální, horizontální a centrální. V některých případech fonogramů zastává fonetikum rovněž funkci determinativu.

Příklady: 仁 *rén* “humanita“ (fonogram s vertikální strukturou, tvořený determinativem 二 *èr* “dva“ a fonetikem 人 *rén* “člověk“), 停 *tíng* “zastavovat“ (fonogram s vertikální strukturou, tvořený determinativem 人 *rén*

⁴ KUČERA, Ondřej, David UHER a Jakub VYKOUKAL. *Učebnice čínských znaků I*. 2005. str. 14.

⁵ UHER, David. *Hanská grammatologie*. 2013. str. 180.

⁶ SLAMĚNÍKOVÁ, Tereza. *Ideogramy v moderní čínštině*. 2013. str. 28.

⁷ KUČERA, Ondřej, David UHER a Jakub VYKOUKAL. *Učebnice čínských znaků I*. 2005. str. 14.

“člověk“ a fonetikem 亭 *tíng* “pavilón“), 掌 *zhǎng* “dlaň“ (fonogram s horizontální strukturou, tvořený determinativem 手 *shǒu* “ruka“ a fonetikem 尚 *shàng* “stále; cenit si“)⁸

2.5 Variety

Definice variety, neboli transfigurovaného znaku, vychází z Xu Shenova výkladu: „vzniká proměnou grafiky části znaku svého synonyma, přičemž si ale ponechává týž radikál, díky němuž se pak oba znaky dělí o stejný význam“.⁹ Příklad je možné spatřit na znacích 老 *lǎo* “starý“ a 考 *kǎo* “stařec“. Výše zmíněná definice však byla postupem času interpretována mnohými rozličnými způsoby.

2.6 Výpůjčky

Výpůjčky jsou kategorií, která „vypůjčuje“ již dříve existující piktogram, symbol, ideogram nebo fonogram pro zápis jiného významu (na základě totožného nebo podobného znění).

Příklady: 北 *běi* “sever“ původně ideogram “záda“ (dvě k sobě zády obrácené postavy) – dnes zapisováno znakem 背 *bèi*, 东 *dōng* “východ“ původně piktogram “zavazadlo“ – dnes zapisován znakem 橐 *tuó*¹⁰

⁸ KUČERA, Ondřej, David UHER a Jakub VYKOUKAL. *Učebnice čínských znaků I.* 2005. str. 15.

⁹ SLAMĚNÍKOVÁ, Tereza. *Ideogramy v moderní čínštině.* 2013. str. 32.

¹⁰ KUČERA, Ondřej, David UHER a Jakub VYKOUKAL. *Učebnice čínských znaků I.* 2005. str. 15.

3 Metody převodu názvů ovoce do čínštiny

Na základě etymologicko-lexikologických analýz čínských názvů ovoce z několika genových center jsem se rozhodl v této práci definovat dvě skupiny těchto názvů se stejnými rysy v jejich převodu z původního jazyka do čínštiny. Toto rozdělení se bude týkat zejména čínských názvů ovoce pocházejícího z indomalajského a jihoamerického genového centra a bude na něj naráženo již v jednotlivých analýzách. V závěru práce pak bude toto rozdělení předmětem srovnání zástupců z jednotlivých genových center.

3.1 Sémantický převod

Originální název ovoce je do čínštiny převeden na základě sémantiky jednoho či více znaků. Etymologii ovoce lze v čínském názvu vystopovat i pomocí jednotlivých složek odvozených znaků. Sémantický převod nejčastěji odráží vlastnosti ovoce, dále pak může poukazovat na vzhled rostliny, na které plod roste, a způsob jeho sklizení. Tento typ převodu názvů může v neposlední řadě promítat také historické události, během kterých se dané ovoce dostalo poprvé do styku s čínštinou.

Pod sémantickým převodem je v této práci zahrnut také ikonický převod, kdy název ovoce slouží jako piktogram a představuje jeho zjednodušený vzhled.

3.2 Foneticko-sémantický převod

Do druhé definované skupiny spadají zástupci ovoce, jejichž původní název byl do čínštiny převeden jak na sémantice znaků (popř. prvků v nich obsáhlých), tak na fonetické podobnosti tohoto názvu a čínských slabik, jež byly vybrány pro zápis tohoto ovoce.

Foneticko-sémantický převod se snaží o výběr slabik při tvoření slova, které zní stejně nebo alespoň podobně jako daný název ovoce ve svém původním jazyce (popř. v jazyce, ze kterého je převáděn). Zároveň jsou díky homofonii čínštiny k těmto slabikám přiřazeny takové znaky, jež svou grafikou opět alespoň částečně poukazují na nejrůznější informace týkající se zkoumaného ovoce a jeho etymologii.

4 Genová centra původu užitkových rostlin

Genová centra jsou zpravidla oblasti, kde jsou soustředěny geny jednotlivých kulturních rostlin. Genové centrum se též dá označit jako místo původu daných rostlin. Tato skutečnost však platí pouze většinově. Některé rostliny se řadí k více centrům (nejčastěji navzájem sousedícím). Tento jev zapříčiňuje vznik rostlin jednoho druhu v několika na sobě nezávislých oblastech se stejnými přírodními podmínkami. Jako první vyčlenil a pojmenoval genová centra v roce 1926 Nikolaj Vavilov. Jeho rozdělení prošlo značnými změnami a dnes se zpravidla uvádí genových center dvanáct: východoasijské, indomalajské, australské, indické, středoasijské, předoasijské, středomořské, africké, evropskosibiřské, středoamerické, jihoamerické, severoamerické, původní etiopské (viz Obrázek č. 1).¹¹

Během výběru tématu této práce bylo rozhodnuto, že budou zkoumány čínské názvy ovoce, které se svým původem řadí do třech odlišných genových center. Jako první bylo zvoleno východoasijské genové centrum, a to zejména z toho důvodu, že jeho převážnou část tvoří Čína a první názvy původně tamního ovoce vznikaly v čínštině.

Jako druhé bylo zvoleno jihoamerické genové centrum, u kterého se předpokládalo, že etymologie čínských názvů ovoce, jehož původ se zde uvádí, bude naprosto odlišná od názvů ovoce původem z Číny.

Jako poslední bylo vybráno indomalajské genové centrum, které se rozprostírá mezi dvěma předešlými, od kterých je opět naprosto odlišné. Zároveň se toto centrum na severu prolíná s východoasijským genovým centrem, a výsledky této práce tak mohou být v této oblasti překvapivé.

Obrázek č. 1: Genová centra

¹¹ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 69–70.

5 Analýza č. 1

5.1 Východoasijské genové centrum

Východoasijské genové centrum zaujímá především oblast Číny, dále pak Nepálu, Japonska a Koreje. Jedná se o jedno z druhově nejrozmanitějších center (pochází odtud zhruba 130 druhů kulturních rostlin). Toto centrum nemá ostré hranice na jihu, kde sousedí a prolíná se s Indomalajským genovým centrem, a také na jihovýchodě, kde se prolíná s Indickým genovým centrem.

Mezi nejvýznamnější druhy ovoce, jejichž původ se řadí k tomuto genovému centru, patří: mandarinka, pomeranč, liči čínské, cicimek, tomel japonský, kiwi (aktinidie čínská), broskev.

U ovoce, jehož genetickým místem původu je Čína, se předpokládá, že jeho čínský název a znakový zápis budou vycházet především z vlastností (vzhled, chuť, velikost) tohoto ovoce.

Jak již bylo zmíněno, toto genové centrum zahrnuje také kromě Číny území Japonska a Koreje. Tudíž je možné při rozboru zástupců tohoto centra narážet i na názvy, které byly do čínštiny převedeny.

5.2 Rozbor zástupců

橙子/*chéngzi*/Pomeranč

- 橙 *chéng* – pomeranč, oranžový (F)
- 子 *zi* – sufix pojící se k některým podstatným jménům, včetně ovoce (P)

Pomeranč je plod pomerančovníku, který pochází z Číny. Jedná se o nejpěstovanější druh rodu citrus.¹² O původu pomeranče se vedou rozepře, avšak dnes už je potvrzeno, že pomeranč nevznikl nezávisle na člověku – jedná se o hybrid, který vznikl zkřížením pomela a mandarinky, a to před více než 2300 lety, protože písemné zmínky o pomeranči se datují už k roku 314 př. n. l.¹³

Nejpoužívanější čínský název pomeranče je 橙子 *chéngzi*. Jádro slova tvoří znak 橙 *chéng* “pomeranč, oranžový“. Tento znak obsahuje determinativ 木

¹² VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 155.

¹³ XU, Qiang, Ling-Ling CHEN, Xiaolan RUAN, et al. The draft genome of sweet orange (*Citrus sinensis*). *Nature Genetics*. 2013, **45**(1), str. 59-66.

“strom“ a fonetikum 登 *dēng* “stoupat“. Rozloženě by bylo možné znak 橙 přeložit jako “stoupat na strom“. Etymologie tohoto znaku pravděpodobně poukazuje na růst pomerančů na stromě a také to, že se pro ně při sklizení muselo lézt na strom (pomeranče vydrží na stromě viset dlouho).

Pro odlišení od některých příbuzných citrusových druhů se někdy jako čínský název pomeranče uvádí označení 甜橙 *tiánchéng* “sladký pomeranč“.

Čínský název pomeranče je tvořen fonogramem 橙, který je pro sémantiku jeho fonetika rovněž možné považovat za ideogram, a sufixem (piktogramem) 子. Etymologie tohoto názvu vychází ze sémantiky znaků v něm obsáhlých.

酸枣/*suānzǎo*/Cicimek čínský (Čínská datle)

- 酸 *suān* – kyselý (F)
- 枣 *zǎo* – cicimek, jujuba, datle (I)

Cicimek čínský (*Ziziphus jujuba*) je ovoce stejnojmenného opadavého keře z čeledi řešetlákovitých. Pochází z Číny, kde se také odedávna značně pěstuje. Dnes je celosvětově rozšířený, a to i v teplejších oblastech mírného pásu.¹⁴

Čínský název cicimku (též čínské datle) je 酸枣 *suānzǎo*. Název je tvořen dvěma znaky, kdy první z nich, fonogram 酸 *suān* “kyselý“, zřejmě poukazuje na lehce kyselou chuť tohoto plodu. Druhý znak 枣 *zǎo* “cicimek, jujuba, datle“ představuje jádro slova. V některých případech se název tohoto ovoce uvádí pouze jednoslabičně – 枣 (枣儿). Dále je pak možné se setkat s trojslabičnou verzí, která připojením znaku 仁 *rén* “zrno“ poukazuje na semena cicimku – 酸枣仁 *suānzǎorén*.

Jak již bylo řečeno, ve všech případech tvoří jádro čínského názvu cicimku znak 枣, který je možné nalézt také v čínských názvech dalších odrůd cicimku. Znak 枣 (původně 棗) je tvořen determinativem 束 “trn“ a dvěma bodovými tahy. Etymologicky se pravděpodobně jedná o ideogram, kdy bodové tahy pod radikálem 束 poukazující na větší počet trnů (původně znak obsahuje radikál 束 dvakrát) na mladých větvích keře.¹⁵ Po rozboru čínského zápisu by bylo možné tento název doslova přeložit jako “kyselé ovoce trnitého keře“.

¹⁴ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 193–194.

¹⁵ Tamtéž str. 193.

油柿/*yóushi*/Kaki (Tomel)

- 油 *yóu* – olej, mastný (F)
- 柿 *shì* – kaki, churma, tomel (F)

Kaki (též tomel) je ovoce tomelu japonského, opadavého stromu (popř. keře) pocházejícího z Číny. Pěstuje se celosvětově, a to zejména v subtropických oblastech.¹⁶

Čínský název kaki je 油柿 *yóushi*. První část názvu představuje fonogram 油 *yóu* “olej, mastný“. Sémantika tohoto znaku pak s největší pravděpodobností poukazuje na typickou mazlavost zralého plodu.¹⁷

Jádrem čínského názvu je druhý znak tohoto slova – fonogram 柿 *shì* “kaki, churma, tomel“. Tento znak obsahuje determinativ 木 “strom“, který poukazuje na růst ovoce na stromě, a fonetikum 市 “město, trh“, které svou sémantikou může naznačovat, že se tento strom často nacházel ve městech. Této domněnce také nasvědčuje zakořeněná symbolika tomelu jako stromu. Ten poskytuje čtyři ctnosti: žije dlouho, poskytuje stín, je hnízdištěm ptáků, a také se v něm a jeho okolí neusazuje žádný hmyz (i z těchto důvodů mohl být oblíbeným stromem na klášterních dvorech).¹⁸ Je možné se také setkat s jednoslabičnou podobou čínského názvu kaki, a to v podobě právě znaku 柿 *shì*.

Čínský název kaki po etymologickém rozboru čínského znakového přepisu možné přeložit jako “mazlavý plod okrasného stromu“. Tento název je tvořen dvěma fonogramy, kdy fonogram 柿 je pro sémantiku jeho fonetika rovněž možné považovat za ideogram.

荔枝/*lìzhī*/Liči

- 荔 *lì* – liči (F)
- 枝 *zhī* – větev (F)

Liči je plod liči čínského, středně vysokého stálezeleného stromu pocházejícího z jižní Číny. Dnes je hojně pěstované celosvětově, zejména pak v jihovýchodní Asii, Indii, jižní Africe, Brazílii či Havaji.¹⁹

Čínský název liči je 荔枝 *lìzhī*. Obsahuje fonogram 荔 *lì* “liči“, který je složen z determinativu 艹 “tráva“ a fonetika 荔 *lì* “spolupracovat“. Fonetikum 荔 se však

¹⁶ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 161.

¹⁷ Tamtéž str. 161.

¹⁸ EBERHARD, Wolfram. *Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny*. 2001. str. 248–249.

¹⁹ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 169.

původně zapisovalo se složkami 刀“nůž“: 荔. Druhou část slova pak tvoří fonogram 枝 *zhī* “větev“ (determinativ 木 “strom“ a fonetikum 支 *zhī* “podporovat“).

V jižní Číně (zejména Guangxi, Hainan) byla objevena jádra a kůra z liči, společně s dalšími archeologickými nálezy spadajícími do období dynastie Západní Han. Díky této skutečnosti lze s jistotou tvrdit, že liči je na území Číny kultivováno již přes 2000 let. S vysvětlením etymologie se můžeme však setkat až v dokumentech učence Su Songa (苏颂), pocházejícího z dynastie Song. Ten ve svých spisech vysvětluje, že větvičky liči jsou při jeho sběru velmi silné a pro jeho sklizení je nutno použít nůž či sekeru (z toho důvodu jsou ve znaku 荔 v jeho původní verzi radikály 刀 “nůž“). Su Song rovněž poukazuje na homofonní shodu znaků 荔 *lì* a 离 *lí* “z, od“ (upozorňuje na případnou možnost zápisu liči se znaky 离枝 *lízhi*, který by se dal jednoduše přeložit jako “z větve“). Su Song tak vysvětlil etymologii čínského názvu liči jak na ideografickém vztahu jednotlivých prvků ve znacích, tak na slovní hříčce založené na téměř identické výslovnosti dvou různých znaků. Takto rozebraný název by bylo možné přeložit jako “(plody) odřezané z větvi“.²⁰

Čínský název liči je založen především na sémantice dvou rozložených fonogramů, kdy minimálně jeden z nich je možné díky sémantice původní podoby jeho fonetika považovat za ideogram. Zároveň lze v etymologii shledávat slovní hříčku s jiným homofonním znakem.

²⁰ LUO, Guihuan. Wo guo lizhi de qiyuan he zaipi fazhan shi. *Zhongguo nongye lishi yu wenhua*. c2013.

桃子/*táozi*/Broskev

- 桃 *táo* – broskev (F)
- 子 *zi* – sufix pojící se k některým podstatným jménům, včetně ovoce (P)

Broskev je peckovité ovoce broskvoně obecné, která pochází z Číny, kde byla kultivována již před 7500 lety a kde měla vždy velký kulturní význam. Broskev se dostala do oblasti Persie, kde zdomácněla natolik, že se v minulosti za zemi jejího původu mylně udávala Persie (tato skutečnost se také odráží v jejím latinském označení: *Prunus persica*).²¹

Čínský název broskve 桃子 *táozi*, je tvořen fonogramem 桃 *táo* “broskev“ a sufixem 子 *zi*. Znak 桃 je složen z determinativu 木 “strom“ a fonetika 兆 *zhào* “znamení“. Jak již bylo řečeno, broskve, broskvové květy či dokonce broskvoňové dřevo má v čínské kultuře hluboký dlouhodobý význam. Broskev jako taková se považuje za symbol dlouhověkosti a je často spojována s nesmrtelností. Dřevo z broskvoně má pak údajně moc odhánět zlé duchy.²² Je tedy zjevné, že fonogram 桃 je možné také považovat za ideogram, který by mohl být přeložen jako “znamení na stromě“.

O tom, že broskve mají v Číně bohatou historii, svědčí zmínky v čínské mytologii. Dle legendy rostla nedaleko paláce Královny Matky západu, rozkládajícího se na mýtické hoře Kunlun, broskvoň, jenž rozkvétala každých 3000 let. Plody tohoto stromu, pak Královna Matka západu podávala bohům, kteří si tímto způsobem zachovávali nesmrtelnost. Tato „broskvová hostina“ pak údajně spadá na třetí den třetího lunárního měsíce.²³ Tato symbolika broskve se také vyskytuje v jednom ze čtyř klasických čínských románů, *Putování na západ*: do palácových zahrad Královny Matky západu vnikne opičák Sun a plody těsně před jejich dozráním sní, a díky tomu se stane nesmrtelným.²⁴

Čínský název broskve je složen z fonogramu 桃 (popř. ideogramu) a sufixem (piktogramem) 子. Etymologie tohoto názvu vychází ze sémantiky znaků v něm obsáhlých.

²¹ Broskvoň obecná - *Prunus persica*. *Salvia Paradise Shop*. c2019.

²² Symbolism of Flowers, Fruits and Trees in Chinese Decoration and Decorative Arts. *One World - Nations Online*. c1998-2016.

²³ Peach: Peach – Symbolism. *Good Luck Symbols*. c2018.

²⁴ EBERHARD, Wolfram. *Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny*. 2001. str. 26–27

猕猴桃/*míhóutáo*/Kiwi (Aktinidie čínská)

- 猕猴桃 *míhóu* – makak (druh opice) (F,F)
- 桃 *táo* – broskev (F)

Kiwi je ovoce aktinidie čínské, dřevité liány, jejímž místem původu je Čína.²⁵

Čínský název kiwi je 猕猴桃 *míhóutáo*. Název se dá nejlépe rozdělit na dvě části, kdy první z nich tvoří samo o sobě existující slovo 猕猴 *míhóu* “makak (druh opice)“. Druhou částí tohoto názvu pak představuje znak 桃 *táo* “broskev“, jehož etymologie je rozebrána samostatně již dříve.

Celosvětově rozšířený výraz “kiwi“ však pochází z Nového Zélandu, kam byla semínka aktinidie čínské dovezena na začátku 20. století. Rostlina zde pak byla šlechtěna několik desítek let a zhruba v období, kdy v Čínské lidové republice probíhala Kulturní revoluce, byla uvedena na celosvětový trh, a to pod komerčně přijatelnějším názvem – kiwi. Novozélandská odrůda však má dnes již jiné vlastnosti, zejména co se chuti týče (mnohem sladší), a je specifikována jako aktinidie lahodná. Novozélandské kiwi se začalo dovážet paradoxně i do Číny, avšak pod názvem 奇异果 *qíyìguǒ*, který je možné volně přeložit jako “neznámé ovoce“ či “podivný plod“. Toto označení se pak pro kiwi všech druhů výrazně používá na Taiwanu a v Hongkongu.²⁶

V ČLR se však stále převážně užívá název 猕猴桃, který je možné přeložit jako “broskve makaků“. Tento název poukazuje na oblíbenost kiwi právě u makaků (v Číně se často vyskytujícího druhu opice)²⁷ a zároveň odkazuje na vlastnosti podobné broskvi. Návaznost kiwi na makaky lze také nacházet ve vzhledu tohoto ovoce. Specificky hnědá slupka, pokrytá spoustou jemných „chloupků“, mohla být přirovnávána právě k hlavám těchto opic (viz Obrázek č. 2). Tímto možným etymologickým vysvětlením mohl být motivován rovněž název novozélandské odrůdy kiwi (rovněž připodobnění ke zvířeti).

Opice také hrají významnou roli v jihočínské a tibetské mytologii, v níž lze rovněž sledovat etymologii kiwi. Vůbec nejznámější je postava opičáka Suna, vystupujícího v románu *Putování na západ*, ve kterém údajně ukradne broskev ze zahrad Královny Matky západu (viz kapitola 5.2 Rozbor zástupců – Broskev). Na základě této legendy jsou opice v Číně často zobrazovány s broskví.²⁸

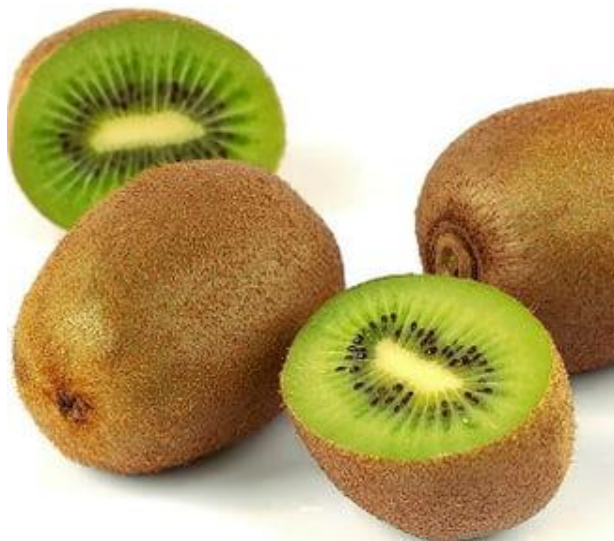
²⁵ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 137

²⁶ LUI, Kevin. This Kiwifruit Isn't From New Zealand at All. It's Chinese, and This Is How It Got Hijacked. In: *Time.com*. 9.2.2017.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ EBERHARD, Wolfram. *Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny*. 2001. str. 182–183.

Čínský název kiwi je tvořen třemi fonogramy a jeho etymologie vychází z ideografického vztahu mezi nimi.

Obrázek č. 2: Kiwi

橘子/júzi/Mandarinka

- 橘 jú – mandarinka (F)
- 子 zi – sufix pojící se k některým podstatným jménům, včetně ovoce (P)

Mandarinka má v dnešní době již mnoho odrůd a kultivarů. V tomto případě se však jedná o mandarinku, jež je plodem stromu mandarinka obecná (*Citrus reticulata*).²⁹ Místem původu je s velkou pravděpodobností jihovýchodní Čína.³⁰

Čínský název mandarinky 橘子 júzi je složen z fonogramu 橘 jú “mandarinka“ a sufixu 子 zi. Jádrem názvu je právě znak 橘, který obsahuje determinativ 木 “strom“, jež poukazuje na růst mandarinek na stromě, a fonetikum 喬 yù “příznivý, zářící“. Mandarinky jsou považovány stejně jako pomeranče za důležitý symbol, především během oslav čínského nového roku. Toto ovoce svou oranžovou barvou připomíná zlato, které symbolizuje štěstí a bohatství. Je tedy zřejmé, že etymologie čínského názvu mandarinky je spojována právě se symbolikou štěstí a bohatství, což koresponduje se sémantikou fonetika 喬. Z tohoto důvodu je možné znak 橘 také považovat za ideogram.³¹

²⁹ ZHANG, Dianxiang; MABBERLEY, David J. *Flora of China: Citrus reticulata*.

³⁰ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 157.

³¹ Tangerine and Orange - Chinese New Year Symbols - Tangerine Recipe. *HubPages*. c2019.

Pokud bychom již zmiňované fonetikum 喬, rozebrali podrobněji na složky 矛 “kopí“ a 冂 “záře“, tak bychom našli připodobnění ke slunečním paprskům (“zářivé kopí“). Mandarinky jsou svým tvarem a barvou rovněž připodobňovány slunci, korelujícímu s pozitivním principem Yang, zapisován znakem 阳 *yáng* (také význam slunce, popř. sluneční svit). I tato symbolika je velmi oblíbená během oslav čínského nového roku.

Čínský název mandarinky je tvořen fonogramem 橘, který můžeme díky sémantice jeho fonetika považovat i za ideogram, a sufixem (piktogramem) 子. Etymologicky lze čínský název mandarinky přeložit jako “zářivý plod stromu“ či “sluneční plod stromu“.

5.3 Shrnutí

Díky tomu, že většina východoasijského genového centra spadá na území Číny, je možné, po etymologickém a lexikologickém rozboru vybraných zástupců ovoce z této oblasti, zkoumat několik společných jevů, které se promítají na tvorbě čínských názvů těchto zástupců.

Prvním důležitým faktem je, že pojmenování ovocných druhů pocházejících z této oblasti je značně spojeno s dlouhou čínskou historií, a etymologii názvů tohoto ovoce tak lze spatřovat i tisíce let př. n. l.

Čínské názvy všech vybraných zástupců z této oblasti jsou založeny na sémantice jednotlivých znaků v nich obsáhlých nebo samostatných složkách znaků. Kromě znakového zápisu cicimku, pak všechny ostatní názvy obsahují determinativ 木 “strom“: 橙子, 油柿, 荔枝, 桃子, 猕猴桃, 橘子. V názvech tak je možné pozorovat jasný odkaz na vztah slova k rostlině. Za samostatnou lehce odlišnou skupinu je zapotřebí označit název kiwi, tedy 猕猴桃, který je jako jediný složen ze slov, jenž měly již dříve plnohodnotný samostatný význam: 猕猴 “makak“, 桃 “broskev“. Etymologie tohoto názvu vychází z ideografického vztahu těchto dvou plnohodnotných slov.

Z hlediska kategorizace znaků obsáhlých v čínských názvech zástupců pocházejících z východoasijského genového centra lze konstatovat, že všechny zkoumané názvy obsahují alespoň jeden fonogram. Dále pak má většina názvů zastoupen znak, o kterém lze tvrdit, že je fonogramem a zároveň ideogramem.

6 Analýza č. 2

6.1 Indomalajské genové centrum

Do indomalajského genového centra spadá oblast Indočíny, Indonésie, Malajsie, Filipín a Oceánie. Toto centrum je typicky tropické a svým původem se do něj zejména řadí právě ovocné druhy a koření.

Mezi nejvýznamnější druhy ovoce tohoto genového centra patří: džekfrut, bredfrut, durian, mangostan, banán, pomelo, mango.³²

Indomalajské genové centrum přímo sousedí s východoasijským genovým centrem a možností, jak a kdy se ovoce a další užitkové rostliny této oblasti dostaly do Číny, je více (jak již bylo zmíněno dříve, původ některých druhů ovoce lze přisuzovat vícero oblastem, jenž spolu sousedí – v tomto případě se jedná o prolínání právě s východoasijským genovým centrem).

Přestože se čínská kultura nijak zvlášť v dobách starověku nevměšovala do této oblasti, tak čínské zboží ano. Ranné obchodní kontakty je možné přisuzovat už k dynastii Han, a to díky keramickým nálezům na tomto území, které byly na jih s největší pravděpodobností vyměněny za tropické zboží.³³

Významným obdobím pro vznik nejen obchodních cest mezi Čínou a jihovýchodní Asií byl příchod buddhismu a jeho šířitelů, který začal již v 1. století našeho letopočtu během dynastie Han. Největšího rozmachu se však v Číně buddhismus dočkal až za dynastií Sui (r. 581 – 618) a Tang (r. 618 – 907). Tangové kromě velké expanze na západ dosáhli také úspěchů spjatých s uměním a literaturou. Toto tvůrčí období značně otvíralo Čínu cizím vlivům, mezi kterými byl právě buddhismus.³⁴ Ten byl do Číny importován především z Indie, a to jak po Velké hedvábné stezce, tak také po moři. Z Indie byly do Číny vysílány speciální buddhistické mise a poselstva.³⁵ Kromě misí z Indie se konaly také výpravy v opačném směru. Např. ve 4. století se na pouť z Číny do Indie vydal mnich Fa Xian, jehož cesta započala v Changanu. Fa Xianově cestě se přezdívalo „cesta za knihami“ a trvala čtrnáct let.³⁶

³² VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 71.

³³ WILLIAMS, Lea E. *Southeast Asia: a history*. 1976. str. 39.

³⁴ FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*. 2010. str. 90–95.

³⁵ ANTONOVOVÁ, K. A., Grigorij Maksimovič BONGARD-LEVIN a Grigorij Grigorjevič KOTOVSKIJ. *Dějiny Indie: stručný přehled*. 1980. str. 193.

³⁶ GUTER, Josef. *Bohové a symboly staré Číny: slovník čínské mytologie*. 2005. str. 58.

Dalším milníkem čínských kontaktů s jihovýchodní Asií je 15. století. V té době byl císařem dynastie Ming, Yong Lem, vyslán Nejvyšší eunuch Zheng He na námořní výpravy jižně od Číny. Zheng He podnikl v letech 1405 – 1433 celkem sedm výprav s více než třemi sty loďmi a proplul během nich přes jihovýchodní Asii a Indii až do Afriky. Tyto trasy byly již dříve známy čínským a arabským kupcům, avšak nikdy se po nich neplavila takto velká čínská flotila, která byla schopná pojmout obzvláště velký náklad. Je tedy možné, že řada ovocných druhů se do Číny dostala i v tomto období.³⁷

Na přelomu 15. a 16. století se do jihovýchodní Asie a Číny dostávají za zejména obchodními účely Portugalci. Ti s sebou přináší mnoho exotických druhů ovoce, ale také jich mnoho objevují. Další z možností prvního zavlečení některých druhů ovoce z Indomalajského genového centra do Číny je příchod portugalských námořníků, kteří na cestě k jihočínským břehům touto oblastí proplouvali.³⁸

Posledním doplňujícím bodem mezi těmito možnostmi přesunu pak jsou veškerá období mezi výše zmíněnými událostmi, kdy se užitkové rostliny včetně ovoce mohly do Číny dostat individuálně, a to skrze samostatné obchodníky, kteří se mezi oběma oblastmi díky poměrně krátké vzdálenosti mohli docela snadno pohybovat.

6.2 Rozbor zástupců

柚子/yòuzi/Pomelo (Šedok)

- 柚 yòu – pomelo (šedok) (F)
- 子 zi – sufix pojící se k některým podstatným jménům, včetně ovoce (P)

Pomelo (šedok) je ovoce, jehož místem původu je Malajsie a východoindické souostroví. Dodnes se pěstuje zejména v jihovýchodní Asii.³⁹

Nejčastější čínský název pomela je 柚子 yòuzi. Přestože se pomelo svým původem řadí do Indomalajského genového centra, na území Číny je kultivováno již 4000 let. I díky tomuto faktu dnes pro pomelo existuje hned několik nezávisle na sobě vzniklých označení: 香栾 xiāngluán, 朱栾 zhūluán, 文旦 wéndàn, 泡果 pāoguǒ atd. Kromě toho, že se tyto názvy užívají v různých částech Číny, také odkazují na různé poddruhy pomela.⁴⁰⁴¹

³⁷ FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*. 2010. str. 161–162.

³⁸ FAIRBANK, John King, Edwin O. REISCHAUER a Albert M. CRAIG. *East Asia: tradition & transformation*. 1989. str. 244.

³⁹ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 157.

⁴⁰ Zhongguo nali chan de youzi zui hao chi?. In: *Sichuān zongfu guoye*. c2019, 18.4.2018.

⁴¹ Zhongguo youzi chandi zhuyao zai nanfang guowai youzi chandi shoutui meiguo. In: *Tuliu*. c2016, 4.3.2016.

Již zmíněný nejběžnější název 柚子 je tvořen především fonogramem 柚 *yòu*, který obsahuje determinativ 木 “strom“ a fonetikum 由 *yóu* “příčina, důvod, pocházet z“. Druhou část slova pak představuje piktogram (sufix) 子 *zi*. Na základě sémantiky jednotlivých složek znaku 柚 je patrná etymologie, která poukazuje na “ovoce rostoucí na stromě“, popř. “pocházející ze stromu“. Z tohoto důvodu je možné i tento fonogram považovat za ideogram.

Název 柚子 zůstává v Číně jako nejpoužívanější označení tohoto ovoce také proto, že je velmi úzce spojen s tradicemi okolo Svátku středu podzimu. Výslovnost znaku 柚 je totožná se znakem 佑 “požehnání, ochrana“. ⁴²

山竹/*shānzhú*/Mangostan

- 山 *shān* – hora, horský (P)
- 竹 *zhú* – bambus (P)

Mangostan je plod stejnojmenného stálezeleného stromu střední výšky, který původně pochází z oblasti dnešní Malajsie. Dnes se pěstuje zejména v oblasti Indočíny, Barmy, Indonésie, ale také v Austrálii či Střední Americe. ⁴³

Čínský název pro mangostan 山竹 *shānzhú* se skládá z piktogramu 山 *shān* “hora, horský“, jenž odkazuje na oblast, přes kterou se některé odrůdy mangostanu pravděpodobně dostaly do Číny poprvé – pohoří Lingnan. Etymologii vztahující se k první části slova pak může také potvrzovat vzhled mangostanu po rozkrojení, kdy odhalená bílá dužina může nápadně připomínat horský vrchol (viz Obrázek č. 3). Druhou část slova pak představuje piktogram 竹 *zhú* “bambus“, který poukazuje na bambusu nápadně podobné větve mangostanu. ⁴⁴

Mangostan se do Číny dostal s největší pravděpodobností již před příchodem Evropanů a rozmachem zámořských objevů 15. století. Dnes celosvětově rozšířený název pro toto ovoce vzešel z původního malajského slova “manggis“. ⁴⁵ Název 山竹, který je možné doslova přeložit jako “horský bambus“, popř. “plod horského bambusu“ se tedy nijak foneticky nepodobá původnímu malajskému výrazu, ani dalších později

⁴² Zhongqiu jie wei shenme yao chi youzi. *Epoch Times*. c2000-2019, 23.9.2015.

⁴³ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 166–167.

⁴⁴ Shanzhu. *Guoke*. c2019, 21.4.2016.

⁴⁵ Mangosteen. *Dictionary.com*. c2019.

odvozených názvů. Mangostan se do Číny tedy s největší pravděpodobností dostal z Indočíny, kde se dnes výrazně pěstuje.

Čínský název mangostanu je založen na sémantice dvou piktogramů a jejich ideografickém vztahu. Etymologie tak odkazuje na vlastnosti tohoto ovoce a stromu, na kterém roste.

Obrázek č. 3: Mangostan

榴蓮/*liúlián*/Durian

- 榴 *liú* – granátové jablko, granátovník (F)
- 蓮 *lián* – lotos (F)

Durian je ovoce rostoucí na tropických stromech pocházejících z Malajsie.⁴⁶

Čínský název durianu se začal formovat po prvním kontaktu tohoto ovoce s Čínou, který s velkou pravděpodobností proběhl během 15. století při zámořských výpravách dynastie Ming. Mořeplavec Zheng He si podle legendy po prvním ochutnání durianu toto ovoce velmi oblíbil, avšak když zjistil, že je možné jej sklízet jen jednou za dlouhou dobu, tak jej příhodně pojmenoval jako 留恋 *liúliàn* “nostalgie“. Z tohoto pojmenování později vznikla foneticky téměř identická podoba tohoto názvu.⁴⁷

Čínský název durianu 榴蓮 *liúlián* má v sobě obsáhlý fonogram 榴 *liú* “granátové jablko“ a fonogram 蓮 *lián* “lotos, lotosový“. První znak s největší pravděpodobností poukazuje na vzhled plodu. Granátové jablko bylo v Číně pravděpodobně známé dříve

⁴⁶ BROWN, Michael J. *Durio - A Bibliographic Review*. 1997. str. 6.

⁴⁷ Liulian. *Baidu Baike*. c2019.

než durian (viz kapitola 4.2 Rozbor zástupců – Kvajáva), a tak se tento znak použil jako přirovnání k již známému druhu ovoce, kterému se podobá svou velikostí, tlustou slupkou a také vnitřním uspořádáním plodu (několik menších částí dužiny). Druhou část slova pak představuje znak 蓮 *lián* “lotos, lotosový“, který přirovnáním k této květině může poukazovat na zejména pozitivní chutě a vůně tohoto ovoce. Lotos má v čínské symbolice hluboký význam, mnoho interpretací a je jednou z nejdůležitějších čínských rostlin. Význam rostliny je také znatelně spojen s buddhismem, ve kterém symbolizuje čistotu a řadí se mezi osm buddhistických „skvostů“. Z tohoto důvodu tak lze v etymologii durianu zvažovat také návaznost na buddhismus.⁴⁸

Tento název je nejpoužívanější, avšak existují další verze jako 榴梿 *liúlián*, která je z fonetického hlediska opět identická, nicméně druhý znak je obměněn a samostatně se dá přeložit jako “cep“, což zjevně poukazuje na ostnatý povrch plodu, který tuto historickou zbraň nápadně připomíná.

Existují však také verze, kdy je první část slova obměněna za znak 留 *liú* “zanechat“, který se může buď vracet k výše zmíněné legendě, nebo v kombinaci se znakem 蓮 “lotos“ poukazovat na zanechání nejrůznějších chutí a zápachů. V kombinaci se znakem 梿 “cep“ může takto vytvořené slovo odkazovat na zanechání zranění či bolesti z trnů povrchu plodu (viz Obrázek č. 4).

Veškerá výše zmíněná označení durianu pak nejspíše vycházela minimálně z fonetického hlediska z původního malajského slova *duri-an* “trn“. ⁴⁹ Čínský název durianu tvoří dva fonogramy a je rozhodně založen na foneticko-sémantickém převodu.

Obrázek č. 4: Durian

⁴⁸ EBERHARD, Wolfram. *Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny*. 2001. str. 141–143.

⁴⁹ Durian. *Online etymology dictionary*. c2001-2019.

菠萝蜜/*bōluómì*/Džekfruit (jackfruit)

- 菠 *bō* – špenát (F)
- 萝 *luó* – ředkev, tuřín (F)
- 蜜 *mì* – med, sladký (F)

Džekfruit (*Artocarpus heterophyllus*) je druh ovoce z čeledi morušovníkovitých, který pochází z jihovýchodní Asie. Jedná se o největší ovocný plod rostoucí na stromech.⁵⁰

Džekfruit se do Číny rozšířil z Indie mezi 6. – 9. stoletím během dynastií Sui a Tang, a to společně s buddhismem, jenž zažíval v Číně v tomto období největší rozmach. Džekfruit se tak na čínské území dostal společně s šířiteli buddhismu a označoval se jako 波罗蜜 *bōluómì*, popř. 波罗蜜多 *bōluómìduō*, což bylo zároveň čínské označení pro pojem *pāramitā* (sanskrt), který se překládá jako “dokonalost“. V buddhismu pak *pāramitā* může označovat „ctnosti“, nebo se dá etymologicky rozložit a následně přeložit jako “ten co přešel na druhou stranu“ (a dosáhl dokonalosti). Dá se tedy předpokládat, že tento původní čínský název byl pro džekfruit vybrán jak pro jeho dobré vlastnosti (velikost, chuť, vzhled), tak pro jeho vztah k šířiteli (buddhisté) a místu, odkud se do Číny dostal („z druhé strany“, tedy z Indie). Zároveň byl foneticky přizpůsoben původnímu pojmu *pāramitā*.⁵¹⁵²⁵³

Čínský název džekfrutu se později přeměnil na dnes nejvíce používaný název 菠萝蜜 *bōluómì*, který je téměř identický, avšak k prvním dvěma znakům byly přidány složky 艹 “tráva“. Pro džekfruit existují také další názvy: 木菠萝 *mùbōluó*, 大树菠萝 *dàshùbōluó* (k jádru 菠萝 byl přidán prefix 木 *mù* “strom“ a prefix 大树 *dàshù* “velký strom“ – tyto verze poukazují na růst tohoto ovoce na stromě).

Čínský název džekfrutu tedy vznikl po foneticko-sémantickém převodu ze sanskrtu, je tvořen třemi fonogramy, jejichž složky mají mezi sebou složitý ideografický vztah. Zároveň je k názvu vázána etymologie související s buddhismem.

⁵⁰ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 144.

⁵¹ Boluomi. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*.

⁵² BENTLEY, Jerry H. *Old world encounters: cross-cultural contacts and exchanges in pre-modern times*. 1993. str. 81.

⁵³ LOPEZ, Donald S. *The Heart Sūtra explained: Indian and Tibetan commentaries*. 1988. str. 148.

面包果/*miànbāoguǒ*/Bredfrut

- 面 *miàn* – tvář, mouka, strana (P)
- 包 *bāo* – balík, balit (I)
- 面包 *miànbāo* – chléb
- 果 *guǒ* – ovoce, plod (P)

Bredfrut (*Artocarpus altilis*) je druh ovoce z čeledi morušovníkovitých, který bývá často mylně zaměňován s džekfrutem. Jako místo původu tohoto plodu se uvádí jihovýchodní Asie, odkud se rozšířil, a dnes se hojně pěstuje i v dalších humidních tropických oblastech. Pro bredfrut je typické, že před konzumací prochází tepelnou úpravou (vaření, pečení, pražení).⁵⁴

Jako místo původu bredfrutu se někdy uvádí Filipíny, které se nachází nedaleko Taiwanu.⁵⁵ Dá se tedy předpokládat, že bredfrut se do Číny dostal právě přes Taiwan, z kterého jeho původní obyvatelé migrovali na Filipínské souostroví již 3000 let p. n. l.⁵⁶

V čínském názvu bredfrutu 面包果 *miànbāoguǒ*, se stejně jako v dalších jazycích odráží právě jeho příprava před konzumací, která nápadně připomíná pečení chleba. Dále pak plod samotný může chléb svým tvarem připomínat. Čínský název se dá rozdělit na slovo 面包 *miànbāo* “chléb“ (tvořeno piktogramem a ideogramem) a piktogram (sufix) 果 *guǒ* “plod“. Lexikálně se jedná o kalk, ve kterém jsou doslovně předloženy jednotlivé morfémy.

Čínské označení bredfrutu je založeno na čistě sémantickém převodu, který poukazuje na sekundární zpracování tohoto ovoce, a je možné jej doslova přeložit jako “chlebový plod“.

芒果/*mángguǒ*/Mango

- 芒 *máng* – velký, obrovský (F)
- 果 *guǒ* – plod, ovoce (P)

Mango je ovoce mangovníku, stálezeleného stromu z čeledi ledvinovníkovitých, který pochází z pomezí indického genového centra a indomalajského genového centra (Indie, Barma, Malajsie). Dlouhodobě je však nejrozšířenější v Indii.⁵⁷

⁵⁴ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 144.

⁵⁵ Mianbaoguo. *Baidu Baike*. c2019.

⁵⁶ Prehistory of the Philippines. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*.

⁵⁷ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 171.

Čínský název manga – 芒果 *mángguǒ* je z velké části foneticky vypůjčený z malajálámského (drávidský jazyk, kterým se mluví zejména na jihu Indie) označení “mankay”.⁵⁸

Má se za to, že poprvé do Číny mango přinesl mistr Xuanzang, a to v 7. století, kdy se během vlády dynastie Tang vydal na cestu do Indie.⁵⁹

Dnešní nejběžnější název manga se v čínštině zapisuje jako 芒果, kdy první znak tohoto slova představuje fonogram 芒 *máng*, jenž obsahuje determinativ 艹 “tráva” a fonetikum 亡 *wáng* jehož původní význam byl “velký, rozměrný”.⁶⁰ Dříve se však užíval název se znakem 朧 *máng*, ve kterém radikál 木 “dřevo” jasně poukazoval na plod rostoucí na stromu.⁶¹

Čínský název pro mango je založen na foneticko-sémantickém převodu. Tento název je tvořen fonogramem (popř. též ideogramem) a piktogramem. Na základě sémantiky jednotlivých složek znaků by se mango dalo doslovně přeložit jako “velké ovoce”.

⁵⁸ Mango. *Online etymology dictionary*. c2001-2019.

⁵⁹ Mangguo or mangguo? Zhe xie shuiguo de shouxian ci, fenfenzhong dianfu na san guan!. *Guangming wang*. 19.3.2018.

⁶⁰ SCHUESSLER, Axel. *ABC etymological dictionary of old Chinese*. 2007. str. 375

⁶¹ Mangguo or mangguo? Zhe xie shuiguo de shouxian ci, fenfenzhong dianfu na san guan!. *Guangming wang*. 19.3.2018.

香蕉/xiāngjiāo/Banán

- 香 *xiāng* – aromatický, chutný (I)
- 蕉 *jiāo* – širokolistá rostlina (F)

Banán je ovoce banánovníku, vytrvalé jednoděložné byliny pocházející z jihovýchodní Asie, dnes pěstované napříč všemi tropickými oblastmi.⁶²

Čínský název banánu 香蕉 *xiāngjiāo* je složen z ideogramu 香 *xiāng* “aromatický, chutný“ a fonogramu 蕉 *jiāo* “širokolistá rostlina“.

V evropských kulturách je symbolem samotný banán. V Číně však mají symbolický význam pouze příznačné široké listy banánovníku, které se řadí mezi „čtrnáct skvostů vzdělanců“. Z tohoto důvodu je v čínském názvu banánu uváděn právě znak 蕉 *jiāo*.⁶³

Banán se do Číny rozšířil s velkou pravděpodobností před hlavní vlnou zámořských objevů. Přestože se jako místo původu banánovníku uvádí jihovýchodní Asie, není vyloučeno, že svým původním rozšířením zasahoval až do Číny a východoasijského genového centra, které s Indomalajským genovým centrem sousedí. Jednou z verzí příchodu banánovníku do Číny je také cesta skrze Indii během šíření buddhismu za dynastie Tang.⁶⁴

Čínský název banánu je založen především na sémantice jednotlivých znaků v něm obsáhlých a je možné jej doslovně přeložit jako “ovoce aromatické širokolisté rostliny“.

6.3 Shrnutí

Po etymologickém a lexikologickém rozboru vybraných zástupců ovoce, jejichž genový původ náleží indomalajskému genovému centru, je možné tyto zástupce rozdělit do 3 skupin, kdy pro každou z těchto skupin existuje typický jev nebo jiná okolnost, která se promítala na tvorbě čínských názvů a znakových zápisů těchto zástupců.

První skupinu představuje 芒果 *mángguǒ* (mango) a 菠萝蜜 *bōluómì* (džekfrut). Oba čínské názvy těchto druhů ovoce vznikly foneticko-sémantickým převodem. Fonetika názvů je přizpůsobena jejich původnímu znění v drávidských jazycích či sanskrtu. Znakové zápisy těchto zástupců byly pak uzpůsobeny tak, aby jejich sémantika

⁶² VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 175.

⁶³ EBERHARD, Wolfram. *Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny*. 2001. str. 21.

⁶⁴ DE LANGHE, Edmond. Tracking the banana: its significance in early agriculture. *The prehistory of food: appetites for change*. 1999, str. 377-396.

odpovídala fyzickým vlastnostem ovoce (mango – “velké ovoce“), případně alespoň poukazovala na rostlinu či plod pomocí determinativů (木 “strom“, 艹 “tráva“). Do Číny se toto ovoce dostalo na přílivu buddhismu do Číny v 6. – 9. století.

Další skupina zahrnuje zástupce, kteří se do Číny dostali díky zámořských plaveb dynastie Ming na počátku 15. století. U zkoumaných zástupců se tato skutečnost dala spojit pouze s 榴蓮 *liúlián* (durianem). Název durianu byl foneticky odvozen od původního malajského výrazu a pro jeho znakový zápis byly užity sémanticky nejvíce odpovídající znaky.

Poslední skupinu tvoří zástupci: 山竹 *shānzhú* (mangostan), 柚子 *yòuzi* (pomelo), 香蕉 *xiāngjiāo* (banán) a 面包果 *miànbāoguǒ* (bredfrut). U všech těchto zmíněných zástupců se nedá určit kdy a jak se poprvé dostali do kontaktu s Čínou a čínštinou (s největší pravděpodobností ještě před naším letopočtem). U některých je rovněž velmi pravděpodobné, že jejich oblastí původu bylo vždy částečně území Číny. Etymologie zástupců spadajících do této skupiny nešla přesně určit. Všechny výše uvedené názvy tak byly s největší pravděpodobností vytvořeny na základě sémantického převodu.

Tato analýza poskytla podrobný etymologický a lexikologický rozbor a přehled jednotlivých zástupců, který umožňuje zachytit a částečně mapovat historii kulturních styků a také trasu, po které se jednotlivé druhy ovoce dostaly do styku s čínskou civilizací.

Z hlediska kategorizace znaků vyskytujících se v názvech zástupců indomalajského genové centra lze konstatovat, že převládá zastoupení fonogramů a piktogramů.

Etymologie zástupců tohoto centra pak je obecně mnohem složitější.

7 Analýza č. 3

7.1 Jihoamerické genové centrum

Svou rozlohou se toto centrum řadí k nejrozsáhlejším. Rozkládá se na území Peru, Ekvádoru, Bolívie, Chile, Brazílie a Paraguaye. Jihoamerické genové centrum není nijak výrazně odlišeno od severně se rozkládajícího Středoamerického genového centra. Z toho důvodu je možné určité zástupce řadit k oběma oblastem, popř. k jejich rozhraní.⁶⁵

K nejznámějším a nejvýraznějším zástupcům ovoce, jejichž původ se zde uvádí, patří: papája, ananas, kešu ořech, para ořech, anona, mučenka, guava.⁶⁶

Ovoce a další užitkové rostliny se z této oblasti rozšířili do Číny zejména skrze portugalské mořeplavce, kteří se do Číny dostali jako první Evropané námořní cestou přes Indii, a to na počátku 16. století. V roce 1511 dosáhli Malajského poloostrova a roku 1514 pak čínského jihovýchodního pobřeží. První portugalská základna byla zřízena v Kantonu a nedlouho poté v Macau.⁶⁷ Portugalci začínali obchodovat s Orientem v době, kdy již upevňovali svou pozici v Brazílii, která byla od roku 1516 považována zejména za zásobovací základnu pro další plavby Atlantikem, přes který se postupně dostali až k čínským břehům.⁶⁸

7.2 Rozbor zástupců

腰果/*yāoguǒ*/Kešu ořech

- 腰 *yāo* – ledvina, pás (část těla) (I)
- 果 *guǒ* – plod, ovoce (P)

Kešu ořech je plod ledvinovníku západního, který se původně nacházel v oblasti dnešní Venezuely a Brazílie. Do styku s Čínou se dostal s největší pravděpodobností skrze Indii, kam byl dovezen Portugalci zhruba v 15. století.⁶⁹

Čínský název kešu ořechu 腰果 *yāoguǒ* je založen na sémantickém převodu. Název je složen z fonogramu a piktogramu. Fonogram 腰 *yāo* “ledvina“ odkazuje na ledvinovitý tvar plodu (viz Obrázek č. 5), který je možné spatřit také v názvu čeledě

⁶⁵ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 73.

⁶⁶ Tamtéž str. 73.

⁶⁷ FAIRBANK, John King, Edwin O. REISCHAUER a Albert M. CRAIG. *East Asia: tradition & transformation*. 1989. str. 244.

⁶⁸ KLÍMA, Jan. *Dějiny Brazílie*. 2011. str. 33–34.

⁶⁹ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 139.

(Ledvinovnitkovité). Determinativ tohoto znaku je zastoupen piktogramem 月 *yuè* “měsíc“, který poukazuje na zahnutý tvar plodu (stejně jako měsíc, popř. ledvina). Dále pak znak obsahuje fonetikum 要 *yào* “muset“. Druhá část názvu kešu ořechu je tvořena piktogramem 果 *guǒ* “plod“, který stejně jako u dalších druhů ovoce má funkci sufixu (popř. se může u ořechovitých zástupců jednat o zkratku ze slova 坚果 *jiānguǒ* “ořech“). Čínský zápis tohoto ovoce lze tedy přeložit jako “ledvinovitý plod“.

Pokud bychom fonogram 腰 *yāo* rozebrali podrobněji, tak bychom se dostali ke třem prvkům: 月 *yuè* “měsíc“, 西 *xī* “západ, západní“, 女 *nǚ* “žena“. Etymologie znaku by pak odkazovala, stejně jako v první případě, na tvar, ale také na spojitost se západem (místo původu). Prvek “žena“ pak může poukazovat na jemnost, která je pro zpracovaný kešu ořech typická. Celkově může mít volba těchto třech výše uvedených prvků pro znak 腰 i jiné vysvětlení. Pojmy měsíc, žena a západ se všechny řadí pod princip Yin. V čínské symbolice pak má měsíc na ženu různé vazby.⁷⁰ Celistvé etymologické označení lze tedy přeložit jako “jemný ledvinovitý plod ze západu“.

Čínský název kešu ořechu je založen na sémantickém převodu se složitější etymologií, jenž odráží různé vlastnosti tohoto druhu ovoce. Jádrem názvu je fonogram, jehož fonetikum lze považovat za sémanticky motivované (celistvý znak se může kategorizovat i jako ideogram).

Obrázek č. 5: Kešu ořechy

⁷⁰ EBERHARD, Wolfram. *Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny*. 2001. str. 155–156.

百香果/*bǎixiāngguǒ*/Mučenka (Maracuja)

- 百 *bǎi* – sto, mnoho (S)
- 香 *xiāng* – aromatický, chutný (I)
- 果 *guǒ* – plod, ovoce (P)

Mučenka (známá též jako maracuja) je šťavnatý a velmi oblíbený plod mučenky jedlé, jejíž původní oblastí výskytu je pravděpodobně Brazílie.⁷¹

Čínský název mučenky 百香果 *bǎixiāngguǒ* je založen na sémantickém převodu a dá se přeložit jako “ovoce sta chutí“. Název je složen ze symbolu 百 *bǎi* “sto“, ideogramu 香 *xiāng* “chutný“ a piktogramu 果 *guǒ* “plod, ovoce“. Etymologie znaků jednoduše odkazuje zejména na chuťové a fyzické vlastnosti tohoto ovoce.

番石榴/*fānshíliú*/Kvajáva (Guava)

- 番 *fān* – cizí, barbarský (I)
- 石 *shí* – kámen (S)
- 榴 *liú* – granátové jablko (F)
- 石榴 *shíliú* – granátové jablko

Kvajáva je sladké ovoce hruškovitého až kulovitého tvaru. Jedná se o plod stromu *Psidium* kvajáva, který původně pochází z Brazílie.⁷²

Čínský název je složen ze tří znaků a lze rozdělit na dvě části: ideogram 番 *fān* “barbarský, cizí“ a slovo 石榴 *shíliú* “granátové jablko“ (složeno ze symbolu 石 *shí* “kámen“ a fonogramu 榴 *liú* “granátové jablko“). Dohromady tedy vyplývá název, který je možné přeložit jako “barbarské granátové jablko“ či “granátové jablko barbarů“. Jedná se o složeninu, kdy jádro názvu tvoří “granátové jablko“ (kterému se kvajáva velmi podobá) a prefix “barbarský“ (tehdejší sinocentrické vnímání od Číny vzdálených a ne tributárních zemí). Pro porovnání vzhledu granátového jablka a kvajávy viz Obrázek č. 6 a Obrázek č. 7.

Připodobňování kvajávy granátovému jablku pak s největší pravděpodobností vychází z mnoha semínek uvnitř plodu. Právě o tuto skutečnost se opírá v čínské kultuře symbolika granátového jablka – granátové jablko je symbolem plodnosti a jedním ze třech „plodů štěstí“ (společně s broskví a cedrátem).⁷³

⁷¹ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 179.

⁷² Tamtéž str. 185–186.

⁷³ EBERHARD, Wolfram. *Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny*. 2001. str. 70–71.

Samotné granátové jablko pak pochází z oblasti dnešního Íránu a Turkmenistánu, odkud se rozšířilo ke Středozemnímu moři.⁷⁴ Zároveň se toto ovoce rozšířilo přes Přední Asii do Číny, a to ve zhruba 2. století př. n. l.⁷⁵ Název 石榴 *shíliu* neobsahuje žádné náznaky etymologie spjaté s příchodem ze západu. Z čehož vyplývá, že název pro kvajávu, která se do Číny s největší pravděpodobností dostala skrze Portugalce ze západu, vznikl spojením názvu ovoce, který existoval v Číně již dříve.

Dále se také nabízí otázka, zdali se kvajáva do Číny dostala poprvé přes jihovýchodní hranici (Kanton, Macao), kam Portugalci pronikli již na počátku 16. století,⁷⁶ nebo Taiwan. Pro kvajávu existuje fonetická výpůjčka z taiwanštiny 芭拉 *bālā*, tedy foneticko-sémanticky převedený (foneticky díky nápadné podobnosti ve výslovnosti *bālā* a *guava*) název, složený ze znaků 芭 *bā* “voňavá rostlina“ a 拉 *lā* “táhnout, vláčet“. Tuto výpůjčku by tedy bylo možné přeložit jako “přivlečená voňavá rostlina“. Avšak znak 拉 je možné zároveň definovat jako zkratku pojmu 拉丁美洲 *lādīng měizhōu*, tedy Latinská Amerika, čímž pádem se nabízí překlad: “voňavá rostlina přivlečená z Latinské Ameriky“.

V Číně nejčastěji užívaný název kvajávy 番石榴 je založen na sémantickém převodu.

Obrázek č. 6: Kvajáva

⁷⁴ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 186.

⁷⁵ EBERHARD, Wolfram. *Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny*. 2001. str. 70–71.

⁷⁶ FAIRBANK, John King, Edwin O. REISCHAUER a Albert M. CRAIG. *East Asia: tradition & transformation*. 1989. str. 244.

Obrázek č. 7: Granátové jablko

番木瓜/*fānmùguā*/Papája

- 番 *fān* – cizí, barbarský (I)
- 木 *mù* – strom, dřevo (P)
- 瓜 *guā* – meloun, tykev (P)

Papája je zpravidla označení pro ovoce stromu papája obecná. Existuje však přes čtyřicet druhů papájovitých.⁷⁷

Papája dle některých zdrojů spíše pochází z Mexika či Guatemaly. Hranice mezi Jihoamerickým a Středoamerickým genovým centrem je však nejistá, a lze ji tak řadit k oběma těmto oblastem.⁷⁸

Stejně jako u kvajávy obsahuje znakový zápis tohoto ovoce ideogram (prefix) 番 *fān* “barbarský, cizí“, což opět promítá tehdejší projev sinocentrismu a etymologicky poukazuje na vzdálený původ mimo Čínu. Následně je v názvu zastoupen piktogram 木 *mù* “strom“ a piktogram 瓜 *guā* “meloun, tykev“. Celý čínský název je tedy možné přeložit jako “barbarský melounový strom“. Etymologie tohoto čínského názvu promítá samotný vzhled stromu a jeho plodů, které jsou skutečně tykvovitého tvaru.

Motivaci pro užití znaku 瓜 lze v čínském názvu papáji spatřovat v hlubší symbolice a etymologii, která se v čínské lidové kultuře vztahuje k melounu (西瓜). Po odstranění třech vnitřních tahů ze znaku 瓜 *guā*, vytvoří zbylé tahy znak 八 *bā* “osm“. Tyto odstraněné tahy pomyslně rozdělovaly znak 八 na „dvakrát osm“. Tato grafická

⁷⁷ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 149.

⁷⁸ Tamtéž str. 73.

hříčka se označuje pojmem 破瓜 *pòguā* “dělení melounu“, který se rovněž užívá pro dívky „zralé na vdávání“, tedy šestnáctileté. Výrazem 破瓜 lze rovněž označovat první menstruaci a ztrátu panenství (symbolická červená barva dužiny melounu). V etymologii papáji lze rovněž shledávat i tuto symboliku, zejména s přihlédnutím na vzhled tohoto ovoce po rozkrojení (viz Obrázek č. 8).⁷⁹

Čínský název papáji je založen na sémantickém převodu. V etymologii tohoto názvu pak sehrávají důležitou roli piktogramy.

Obrázek č. 8: Papája

菠萝/*bōluò*/Ananas

- 菠 *bō* – špenát (také jiná podobná zeleň) (F)
- 萝 *luò* – ředkev, tuřín (F)

Ananas je zpravidla označení plodů víceletých bylin z čeledi bromeliovitých. Původně pochází z Jižní a Střední Ameriky, a to od Argentiny až po Karibik. Čína v současnosti patří mezi světově největší producenty ananasu.⁸⁰

Přestože se čínský název ananasu 菠萝 *bōluò* foneticky naprosto liší od původního portugalského názvu “ananás“, je možné tvrdit, že tento název vznikl foneticko-sémantickým převodem. Název se s velkou pravděpodobností formoval v návaznosti na podobný, v té době již známý druh ovoce – džekfrut 波罗蜜/菠萝蜜 (viz kapitola 3.2 Rozbor zástupců- džekfrut). Motivací pro užití takto podobného názvu pro ananas je

⁷⁹ EBERHARD, Wolfram. *Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny*. 2001. str. 62.

⁸⁰ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 140.

možné nalézt jak v příhodné sémantice znaků, tak ve fonetické souzvučnosti se slovem 松果 *sōngguǒ* “šiška“. Právě šišce je ananas svým vzhledem často připodobňován.

Fonogram 菠 *bō* “špenát“, pravděpodobně poukazuje na listovou růžici ananasu, která jej může nápadně připomínat. Jednotlivé složky, které jsou v tomto znaku obsaženy, se také hodí k jednotlivým částem či vlastnostem ananasu: 氵 “voda“ (šťavnatost), 皮 “kůže, kůra“ (tvrdá specifická slupka ananasu), 艹 “tráva“ (listová růžice).

Druhou část slova představuje fonogram 萝, odkazující na tuřín, který se ananasu podobá jak vzhledem, tak také způsobem pěstování. Rovněž obsahuje determinativ 艹 “tráva“.

Kromě označení 菠萝 *bōluò*, kterým se myslí zejména odrůda ananasu Cayenne, existuje pro ananas také čínský název 凤梨 *fènglí*, užívaný zejména na Taiwanu. Tímto označením se myslí zejména odrůda Abacaxi.⁸¹⁸² Rozdíl mezi odrůdami představuje zejména listová růžice. Odrůda Abacaxi má jiný tvar listů, je menší a také tvarově odlišná. Právě tvar listů byl připodobňován ocasu fénixe (凤 *fèng* “fénix“).⁸³ Znak 梨 *lí* “hruška“ pak může poukazovat na celkový tvar ananasu. Tato druhá možnost čínského označení ananasu nese zcela odlišnou etymologii, spjatou jak s odlišným místem vzniku (Taiwan), tak také s nepatrně odlišnými vlastnostmi této odrůdy ananasu. Název 凤梨 je tedy možné doslovně přeložit jako “fénixova hruška“. Pro porovnání odrůd ananasu viz Obrázek č. 9 a Obrázek č. 10.

Čínský název ananasu 菠萝 *bōluò* vznikl foneticko-sémantickým převodem a z hlediska kategorizace čínských znaků je složen ze dvou fonogramů.

⁸¹ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 141.

⁸² Fengli he boluo you sheme butong ne? Kan wan ni jiu mingbaile!. In: *Baijiahao Baidu*. c2019.

⁸³ Fengli he boluo de qubie shi shenme. *Baidu Jingyan*. c2019.

Obrázek č. 9: Ananas (凤梨)

Obrázek č. 10: Ananas (菠萝)

巴西果/*bāxīguǒ*/Para ořech

- 巴 *bā* – doufat, přát si (S)
- 西 *xī* – západ, západní (V)
- 果 *guǒ* – plod, ovoce (I)
- 巴西 *bāxī* – Brazílie

Para ořech je plod juvie ztepilé, vysokého stromu pocházejícího z deštných amazonských lesů.⁸⁴

Čínský název 巴西果 *bāxīguǒ* je založen na foneticko-sémantickém převodu. Tento název je možné rozdělit na dvě části, kdy první představuje slovo 巴西 *bāxī* “Brazílie“, díky kterému přímo poukazuje na místo svého původu, a sufix 果 *guǒ* “plod, ovoce“ (popř. se může opět jednat o zkratku ze slova 坚果 *jiānguǒ* “ořech“).

Do češtiny by jej tedy bylo možné přeložit jako “brazilský ořech“. Tento přímý překlad si však odporuje s ustáleným českým názvem “para ořech“, který se s největší pravděpodobností vyvinul z jiného původního označení tohoto ořechu. Jak již bylo zmíněno, plod pochází z oblasti amazonských lesů, které se z velké části nacházejí na území dnešní Brazílie, avšak také dalších jihoamerických států, a tak může být tento plod v různých oblastech označován odlišně.

Čínský název para ořechu je založen na foneticko-sémantickém převodu a z hlediska kategorizace čínských znaků má v sobě obsažen symbol 巴 *bā*, výpůjčku 西 *xī* a piktogram 果 *guǒ*.

⁸⁴ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 146.

番荔枝/*fānlìzhī*/Anona (cukrové jablko)

- 番 *fān* – barbarský, cizí (I)
- 荔 *lì* – liči (F)
- 枝 *zhī* – větev (F)
- 荔枝 *lìzhī* – liči

Anona (cukrové jablko) je ovoce láhevniku, rozsáhlého rodu pocházejícího z Jižní a Střední Ameriky (až 120 druhů, nyní rostoucích v tropických oblastech Ameriky a částečně také Asie a Afriky).⁸⁵

Čínský název pro anonu 番荔枝 *fānlìzhī* je možné rozdělit na dvě části, kdy první opět tvoří ideogram (prefix) 番 *fān* “barbarský, cizí“, který stejně jako v předchozích případech v etymologii odráží projev sinocentrismu vůči Evropanům. Druhá část tohoto názvu je pak tvořena již dříve existujícím slovem 荔枝 *lìzhī* “liči“. Svými vlastnostmi se toto ovoce velmi podobá právě liči. Pro porovnání anony a liči viz Obrázek č. 11 a Obrázek č. 12.

Čínský název anony je založen na čistě sémantickém převodu, který je možné doslova přeložit jako “barbarské liči“. Z hlediska kategorizace čínských znaků má v sobě obsažen jeden ideogram a dva fonogramy.

Obrázek č. 11: Anona

⁸⁵ VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. 2002. str. 141.

Obrázek č. 12: Liči

7.3 Shrnutí

Po etymologickém a lexikologickém rozboru vybraných zástupců ovoce, jejichž genový původ náleží jihoamerickému genovému centru lze odvodit tři jevy, které se promítaly na tvorbě čínských názvů a jejich znakových zápisů těchto zástupců.

Prvním z těchto jevů je připojení prefixu 番 *fān* “cizí, barbarský“, který je možné označit za prefix, poukazující na vzdálený původ daného ovocného zástupce. Za tímto prefixem zpravidla následují znaky pro druh ovoce, který je již známý a novému druhu se alespoň částečně podobá. Jak již bylo zmíněno, jedná se o znak silného sinocentrismu, kdy čínská civilizace vnímala sebe sama jako střed světa po tisíce let, a vzdálené nečínské civilizace jako barbarské. Tento prefix lze najít u těchto zástupců: 番木瓜 (kvajáva), 番石榴 (papája), 番荔枝 (anona). Dále je pak možné se s tímto lexikálním jevem setkat i u jiných druhů užitkových rostlin: 番茄 (rajče), 番瓜 (dýně), 番薯 (sladký brambor).

Další způsoby tvorby nových názvů ovoce, které byly v této analýze rozebrány, jsou spíše individuální a zakládají se na sémantice jednotlivých znaků či radikálů, jenž se zejména vztahují k jejich fyzickým vlastnostem (菠萝 (ananas), 百香果 (mučenka), 腰果 (kešu ořech)).

Zástupce 巴西果 (para ořech) pak představuje samostatnou skupinu, kdy část slova poukazuje na místo původu ještě specifičtěji než prefix 番. Zároveň se jedná o jeden ze dvou čínských názvů z vybraných zástupců jihoamerického genového centra, které jsou založeny na foneticko-sémantickém převodu.

Tato analýza poskytla podrobný etymologický rozbor a přehled jednotlivých zástupců, který umožňuje zachytit a částečně mapovat historii kulturních styků a také trasu, po které se jednotlivé druhy ovoce dostaly do styku s čínskou civilizací.

Z hlediska kategorizace čínských znaků bylo toto centrum, na rozdíl od předchozích, rozmanitější. V korpusu jsou v poměrně rovnoměrném rozložení zastoupeny všechny z kategorií kromě variet.

Závěr

V této práci byly postupně vypracovány tři etymologické analýzy čínských názvů zástupců ovoce (východoasijské, indomalajské a jihoamerické genové centrum). Primárním cílem bylo etymologické rozložení těchto zkoumaných názvů a poskytnutí vysvětlení, jak název vznikl a také vysvětlení motivace pro jeho tvorbu. Tento cíl byl v menší či větší míře úspěšně splněn u všech zkoumaných zástupců. Druhým cílem práce bylo srovnání mezi zjištěnými daty jednotlivých analýz a vyhodnocení celkem čtyř předem stanovených hypotéz, kdy dvě byly vyvráceny a dvě potvrzeny. Toto srovnání je zapotřebí uvést ve čtyřech rovinách: etymologie a společné jevy, kategorizace znakového písma zkoumaného korpusu, typ převodu u původně nečínských názvů podle genových center, typ převodu u původně nečínských názvů podle historických událostí.

Etymologie a společné jevy:

Na základě výsledků lze o etymologii čínských názvů zástupců ovoce pocházejících z východoasijského genového centra říci, že je téměř nemožné nalézt přesný časový milník či historickou událost, kdy tyto názvy vznikaly. Ve většině případů se jedná o historii v řádech stovek či tisíců let. Motivace pro výběr určitých složek znaků koreluje s čínskými mýty a zažitou symbolikou. Společným jevem u všech zkoumaných zástupců bylo zastoupení determinativu 木 “strom“. U názvů ovoce tohoto centra bylo rovněž v jejich etymologii očekáváno časté odkazování na vlastnosti tohoto ovoce. Tato hypotéza byla spíše potvrzena.

Oproti tomu u názvů zástupců ovoce pocházejících z indomalajského genového centra byly zkoumány jak názvy, u kterých nebylo možné vyhledat událost či letopočet jejich vzniku, tak názvy takové, u kterých bylo možné určit historickou událost či období, při kterém s největší pravděpodobností vznikly. Jedním z takových období byly zámořské objevy dynastie Ming. Velkou roli při formování názvů z tohoto genového centra pak sehrálo šíření buddhismu.

Poslední analýza, zkoumající etymologii čínských názvů zástupců ovoce pocházejících z jihoamerického genového centra byla při porovnání s dvěma předcházejícími méně složitá. Etymologie mnoha názvů se zde vázala k zámořským objevům a příchodu Portugalců do oblasti jihovýchodní Asie a následně Číny. U několika názvů byl použit prefix 番 “cizí, barbarský“, který je jasným indikátorem věci pocházející

daleko od Číny. I zde byla potvrzena hypotéza předpokládající časté odkazování na západ v etymologii čínských názvů ovoce jihoamerického centra.

Společné výrazné etymologické jevy, zjištěné u všech třech analýz, jsou pouze dva: užití determinativu 木 “strom“ a determinativu 艹 “tráva“, a časté odkazy na fyzické a chuťové vlastnosti ovoce.

Kategorizace užitých znaků v korpusu:

<i>Celkem: 44 znaků</i>	Piktogramy (P)	Symboly (S)	Ideogramy (I)	Fonogramy (F)	Výpůjčky (V)	Variety (VA)
Východoasijské genové centrum	3	0	1	11	0	0
Indomalajské genové centrum	6	0	2	7	0	0
Jihoamerické genové centrum	5	3	5	5	1	0
Celkem	14	3	8	23	1	0

Tabulka č. 1: Kategorizace užitých znaků ve zkoumaných názvech

Co se týče kategorizace znaků užitých ve zkoumaném korpusu této práce, lze konstatovat, že převládá zastoupení fonogramů. Nejméně bylo v korpusu použito výpůjček a variet. Při srovnání jednotlivých genových center lze také shledávat určité rozdíly. V jihoamerickém genovém centru byly poměrně rovnoměrně zastoupeny znaky spadající do všech kategorií kromě variet. Korpus východoasijského genového centra pak nejvíce obsahuje fonogramy (u mnohých však lze polemizovat, zdali se nejedná o ideogramy). Korpus indomalajského genového centra zahrnuje zhruba stejný počet fonogramů a piktogramů.

Tato část práce mimo jiné také vyvrací další z hypotéz, která očekávala mnohem výraznější podíl piktogramů v čínských názvech ovoce pocházejícího z východoasijského genového centra.

Typ převodu u původně nečínských názvů podle genových center:

<i>Celkem: 14 názvů</i>	Sémantický převod	Foneticko-sémantický převod
Indomalajské genové centrum	4	3
Jihoamerické genové centrum	5	2
Celkem	10	4

Tabulka č. 2: Typ převodu do čínštiny u původně nečínských názvů (podle genových center)

Následující část srovnání jednotlivých analýz a jejich výsledků se zabývá typem užitého převodu u původně nečínských názvů ovoce a jejich zastoupení u daných genových center. Pro toto srovnání však byla použita pouze dvě genová centra: indomalajské a jihoamerické. Z výsledků je možné vyvodit, že u zástupců pocházejících z indomalajského genového centra bylo rovnoměrně užito obou dvou typů převodu.

Oproti tomu u jihoamerického genového centra více převládal sémantický převod. Tento fakt vyvrací poslední z hypotéz, která předpokládal zcela opačný výsledek.

Typ převodu u původně nečínských názvů podle genových center:

<i>Celkem: 14 názvů</i>	Sémantický převod	Foneticko-sémantický převod
Příchod Portugalců	5	2
Šíření buddhismu	0	2
Zámořské objevy dynastie Ming	0	1
Ostatní	4	0

Tabulka č. 3: Typ převodu do čínštiny u původně nečínských názvů (podle historických událostí)

Poslední srovnání nahlíží na problematiku typu převodu původně nečínských názvů ovoce do čínštiny a rozděluje je podle nejvýraznějších historických událostí, které tuto slovo tvorbu ovlivnily. Šíření buddhismu a zámořské objevy dynastie Ming měly vliv na vývoj čínských názvů ovoce indomalajského genového centra. U takových zástupců bylo vždy alespoň částečně užito fonetického převodu.

Jak již bylo zmíněno výše, čínské názvy ovoce, které původně pochází z jihoamerického genového centra, jsou úzce spjaty s příchodem portugalských námořníků. Většina těchto názvů je motivována pouze sémanticky.

Resumé

The object of this thesis is an etymological and lexicological analysis of Chinese fruit names originated in the three following gene centres (also known as centres of origin): Chinese gene centre, Indo-Malayan gene centre, Brazilian-Paraguayan gene centre. After selecting the representatives of fruits from each centre I conducted a detailed analysis of their Chinese names using several dictionaries and other sources. I qualitatively elaborated the etymological and lexicological analysis of all selected representatives. The work thus fulfilled its primary goal.

In conclusion, the results I collated from several different points of view. Therefore, I managed to confirm two hypotheses, concerning the type of conversion to Chinese and the categorization of Chinese names among representatives from different gene centres. In addition, I refuted another two hypotheses.

During the individual analyses, I also came across important historical events that had a significant impact on the creation of Chinese names of selected fruit representatives. Even these events were part of the final comparison.

Zdroje

Knižní zdroje

ANTONOVOVÁ, K. A., Grigorij Maksimovič BONGARD-LEVIN a Grigorij Grigor'jevič KOTOVSKIJ. *Dějiny Indie: stručný přehled*. Přeložil Petr VAVROUŠEK, přeložil Pavel JANDOUREK. Praha: Svoboda, 1980, 669 s.

BENTLEY, Jerry H. *Old world encounters: cross-cultural contacts and exchanges in pre-modern times*. New York: Oxford University Press, 1993. ISBN 978-0195076394.

DE LANGHE, Edmond. Tracking the banana: its significance in early agriculture. *The prehistory of food: appetites for change*. New York: Routledge, 1999, s. 377-396. ISBN 978-0415117654.

EBERHARD, Wolfram. *Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny*. Praha: Volvox Globator, 2001. Symboly. ISBN 80-720-7401-6.

FAIRBANK, John King, Edwin O. REISCHAUER a Albert M. CRAIG. *East Asia: tradition & transformation*. Rev. ed. Boston: Houghton Mifflin Co., c1989. ISBN 0-395-45023-3.

FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*. Vyd. 1., dotisk 3. [i.e. 3. vyd.]. Přeložil Martin HÁLA, přeložil Jana HOLLANOVÁ, přeložil Olga LOMOVÁ. Praha: NLN Nakladatelství lidové noviny, 2010. Dějiny států (Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 978-80-7422-007-4.

GUTER, Josef. *Bohové a symboly staré Číny: slovník čínské mytologie*. Praha: Brána, 2005. ISBN 80-7243-263-x.

KLÍMA, Jan. *Dějiny Brazílie*. Vyd. 2., dopl. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-107-1.

KUČERA, Ondřej, David UHER a Jakub VYKOUKAL. *Učebnice čínských znaků I*. Vyd. 2., upr. a dopl. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1119-9.

LOPEZ, Donald S. *The Heart Sūtra explained: Indian and Tibetan commentaries*. Albany, N.Y.: State University of New York Press, 1988. ISBN 978-0-88706-589-7.

SCHUESSLER, Axel. *ABC etymological dictionary of old Chinese*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2007. ISBN 978-0824829759.

SLAMĚNÍKOVÁ, Tereza. *Ideogramy v moderní čínštině*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3909-9.

UHER, David. *Hanská grammatologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3866-5.

VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. Vyd. 2., upr. a dopl. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0939-6.

VOCHALA, Jaromír. *Čínsko-český, česko-čínský slovník*. Praha: Leda, 2003. ISBN 80-7335-011-4.

WILLIAMS, Lea E. *Southeast Asia: a history*. New York: Oxford University Press, 1976, xiii, 299 s.

Internetové zdroje

Boluomi. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <https://zh.wikipedia.org/wiki/%E6%B3%A2%E7%BD%97%E8%9C%9C>

Broskvoň obecná - *Prunus persica*. *Salvia Paradise Shop* [online]. c2019 [cit. 17.4.2019]. Dostupné z: https://www.salviaparadise.cz/herbar-rostlin-broskvon-obecna-prunus-persica-c-736_1088.html

BROWN, Michael J. *Durio - A Bibliographic Review* [online]. New Delhi, India, 1997 [cit. 15.3.2019]. Dostupné z: https://www.bioversityinternational.org/fileadmin/_migrated/uploads/tx_news/Durio_654.pdf. International Plant Genetic Resources Institute (IPGRI).

Durian. *Online etymology dictionary* [online]. c2001-2019 [cit. 10.4.2019]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/durian>

Fengli he boluo de qubie shi shenme. *Baidu Jingyan* [online]. c2019 [cit. 15.2.2019]. Dostupné z: <https://jingyan.baidu.com/article/77b8dc7f20ef586174eab6b8.html>

Fengli he boluo you shenme butong ne? Kan wan ni jiu mingbaile!. In: *Baijiahao Baidu* [online]. c2019, 18.9.2011 [cit. 10.4.2019]. Dostupné z: <https://baijiahao.baidu.com/s?id=1611275187592657052&wfr=spider&for=pc>

Liulian. *Baidu Baike* [online]. c2019 [cit. 17.4.2019]. Dostupné z: <https://baike.baidu.com/item/%E6%A6%B4%E6%A2%BF/6656926?fromtitle=%E6%A6%B4%E8%8E%B2&fromid=221083>

LUI, Kevin. This Kiwifruit Isn't From New Zealand at All. It's Chinese, and This Is How It Got Hijacked. In: *Time* [online]. c2019, Time USA, 9. 2. 2017 [cit. 17.4.2019]. Dostupné z: <http://time.com/4662293/kiwifruit-chinese-gooseberry-new-zealand-history-fruit/>

LUO, Guihuan. Wo guo lizhi de qi yuan he zaipai fazhan shi. *Zhongguo nongye lishi yu wenhua* [online]. Beijing: Zhongguo kexueyuan ziran kexue shi yanjiu suo, c2013 [cit. 17.4.2019]. Dostupné z: <http://agri-history.ihns.ac.cn/scholars/lgh/luogh1.htm>

Mango. *Online etymology dictionary* [online]. c2001-2019 [cit. 10.4.2019]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/mango>

Mangosteen. *Dictionary.com* [online]. c2019 [cit. 7.4.2019]. Dostupné z: <https://www.dictionary.com/browse/mangosteen>

Manguo or mangguo? Zhexie shuiguo de shouxian ci, fenfenzhong dianfu na san guan!. *Guangming wang* [online]. 19.3.2018 [cit. 17.4.2019]. Dostupné z: http://www.gmw.cn/guoxue/2018-03/19/content_28027109.htm

Mianbaoguo. *Baidu Baike* [online]. c2019 [cit. 10.4.2019]. Dostupné z: <https://baike.baidu.com/item/%E9%9D%A2%E5%8C%85%E6%9E%9C>

Peach: Peach – Symbolism. *Good Luck Symbols* [online]. c2018 [cit. 17.4.2019]. Dostupné z: <https://goodlucksymbols.com/peach/>

Pleco, Inc. 普利科 *Pleco Software*, Version 3.2.36

Prehistory of the Philippines. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Prehistory_of_the_Philippines#CITEREFBellwood1997

Shanzhu. *Guoke* [online]. c2019, 21.4.2016 [cit. 16.3.2019]. Dostupné z: <https://www.guokr.com/post/708257/>

Symbolism of Flowers, Fruits and Trees in Chinese Decoration and Decorative Arts. *One World - Nations Online* [online]. c1998-2016 [cit. 17.4.2019]. Dostupné z: https://www.nationsonline.org/oneworld/Chinese_Customs/flowers_symbolism.htm

Tangerine and Orange - Chinese New Year Symbols - Tangerine Recipe. *HubPages* [online]. c2019 [cit. 17.4.2019]. Dostupné z: <https://hubpages.com/holidays/Tangerine-and-Orange-Chinese-New-Year-Symbols>

XU, Qiang, Ling-Ling CHEN, Xiaoan RUAN, et al. The draft genome of sweet orange (*Citrus sinensis*). *Nature Genetics* [online]. 2013, **45**(1), 59-66 [cit. 17.4.2019]. DOI: 10.1038/ng.2472. ISSN 1061-4036. Dostupné z: <http://www.nature.com/articles/ng.2472>

ZHANG, Dianxiang; MABBERLEY, David J. *Flora of China: Citrus reticulata* [online]. Missouri Botanical Garden, St. Louis, MO & Harvard University Herbaria, Cambridge, MA, USA [cit. 30.3.2019]. Dostupné z: http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200012434

Zhongguo nali chan de youzi zui hao chi?. In: *Sichuān zongfu guoye* [online]. c2019, 18.4.2018 [cit. 17.4.2019]. Dostupné z: <http://www.scyouzimiao.com/news/2199.html>

Zhongguo youzi chandi zhuyao zai nanfang guowai youzi chandi shoutui meiguo. In: *Tuliu* [online]. c2016, 4.3.2016 [cit. 10.3.2019]. Dostupné z: <https://www.tuliu.com/read-22592.html>

Zhongqiu jie wei shenme yao chi youzi. *Epoch Times* [online]. c2000-2019, 23.9.2015 [cit. 11.3.2019]. Dostupné z: <http://www.epochtimes.com/gb/15/9/23/n4534045.htm>

Zdroje obrázků

Obrázek č. 1: Genová centra. Dostupné z: VALÍČEK, Pavel. *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. Vyd. 2., upr. a dopl. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0939-6. str. 69

Obrázek č. 2: Kiwi. [online]. [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: <http://www.ziare.com/viata-sanatoasa/fructe/ce-contine-un-kiwi-si-cu-ce-te-ajuta-el-1147941>

Obrázek č. 3: Mangostan. [online]. [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: <https://exoticfruitbox.com/frutas-exoticas/mangostan/>

Obrázek č. 4: Durian. [online]. [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: <http://www.sfruits.com/?product/201309256826.html>

Obrázek č. 5: Kešu ořechy. [online]. [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.gorilla-fitness-eshop.cz/seminka-orechy/kesu-orechy-1kg/>

Obrázek č. 6: Kvajáva. [online]. [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: <http://www.obatmaagqnc.com/manfaat-jambu-biji-untuk-kesehatan-kulit/>

Obrázek č. 7: Granátové jablko. [online]. [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.myjewishlearning.com/recipe/pomegranate-chicken/>

Obrázek č. 8: Papája. [online]. [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: <http://felixmoronta.pro/papaya-transgenico-venezuela/>

Obrázek č. 9: Ananas (凤梨). [online]. [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: <http://3png.com/s-xnl9q624c7wa17hy32bqka.html>

Obrázek č. 10: Ananas (菠萝). [online]. [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.planetminecraft.com/blog/the-pineapple-lords---episode-one-pineapple-smashed/>

Obrázek č. 11: Anona. [online]. [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z:
<https://www.vestirnapythia.com/?p=11049>

Obrázek č. 12: Liči. [online]. [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z:
https://www.123rf.com/photo_19978787_lychee-fresh-lychees-isolated-on-white.html

Slovník zkoumaných zástupců ovoce

ČESKÝ NÁZEV	ZNAKOVÝ PŘEPIS	PINYIN
Ananas	菠萝	<i>bōluó</i>
Anona	番荔枝	<i>fānlìzhī</i>
Banán	香蕉	<i>xiāngjiāo</i>
Bredfrut	面包果	<i>miànbāoguǒ</i>
Broskev	桃子	<i>táozi</i>
Cicimek	酸枣	<i>suānzǎo</i>
Durian	榴莲	<i>liúlián</i>
Džekfrut	菠萝蜜	<i>bōluómì</i>
Kaki	油柿	<i>yóushì</i>
Kešu	腰果	<i>yāoguǒ</i>
Kiwi	猕猴桃	<i>míhóutáo</i>
Kvajáva	番石榴	<i>fānshíliú</i>
Liči	荔枝	<i>lìzhī</i>
Mandarinka	橘子	<i>júzi</i>
Mango	芒果	<i>mángguǒ</i>
Mangostan	山竹	<i>shānzhú</i>
Mučenka	百香果	<i>bǎixiāngguǒ</i>
Papája	番木瓜	<i>fānmùguā</i>
Para ořech	巴西果	<i>bāxīguǒ</i>
Pomelo	柚子	<i>yòuzi</i>
Pomeranč	橙子	<i>chéngzi</i>